

**SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL
TUTUMLARININ İNCELENMESİ***
(Examining the Environmental Attitudes of Pre-Service Teachers on
Primary School Teaching)

Prof. Dr. Ramazan SEVER

Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği
ABD, ramazan.sever@giresun.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA

Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği
ABD, eyalcinkaya@nigde.edu.tr

ÖZET

Bilindiği üzere İlköğretim programlarının önemli konularından birini oluşturan çevre eğitiminin önemi giderek artmaktadır. Bu eğitimin temelini ise aileler ile birlikte sınıf öğretmenleri atmaktadır. Eğitimin her kademesinde olduğu gibi ilköğretimde de çevreye karşı duyarlı ve olumlu tutuma sahip bireyler yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Bu amaca, çevre eğitimine önem veren ve bu konuda yeterli donanıma sahip öğretmenlerle ulaşılabilir. Birkaç yıl sonra ilköğretim öğrencilerini yetiştirecek olan sınıf öğretmeni adaylarının nasıl bir çevre eğitimi verebileceklerini görmek için de öncelikli olarak çevresel tutumlarının belirlenmesinde yarar vardır. O nedenle bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının çevresel tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Giresun Üniversitesi ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 1 ve 2. sınıf öğrencileri bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma ile sınıf öğretmeni adaylarının; doğa merkezli yaklaşım ve insan merkezli yaklaşım düzeyleri tespit edilmiş ve doğa merkezli yaklaşım düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Bunun yanında öğretmen adaylarının çevresel tutumlarının; cinsiyet, sınıf düzeyi, öğrenim türü ve çevre eğitimi dersini alma durumları değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiş ve bu çerçevede öneriler getirilmiştir.

* Bu çalışma 24-26 Mayıs 2012 tarihleri arasında Rize’de Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesinde düzenlenen 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınıf Öğretmeni, Çevre, Çevre Eğitimi, Çevresel Tutum.

ABSTRACT

As it is known the importance of environmental education, one of the most important subjects of primary school educational programs, is increasing. The basic of this education is constructed by family and primary school teachers. As it is at all grades, in primary school it is aimed to build up individuals sensitive about and having positive attitudes to environment. This aim can be reached at with teachers having adequate implement and caring about environment. It should be useful to indicate the environmental attitudes of pre-service teachers to lecture about environment after several years. Thus, within this work it has been aimed to indicate the environmental attitudes of pre-service teachers on primary school teaching by examining in terms of various variables. Quantitative Research Model has been used. The 1st and 2nd grade students of Nigde University and Giresun University Education Faculty, Primary School Teaching Departments have composed the research group. New Environmental Paradigm Scale has been used as means. With this research the level of nature-centered and human-centered approach of pre-service teachers has been designated and it has been found that their nature-centered approach level is higher. Beside, the significance of the environmental attitudes of pre-service teachers according to the gender, grade level, education style and attending to environmental education course has been examined and suggestions has been stated.

Key Words: Primary School Teacher, Environment, Environmental Education, Environmental Attitude.

GİRİŞ

Doğal ortam içinde insanoğlu çevreyi önceleri olduğu gibi kabul etmek zorunda kalırken daha sonra artan bilgi ve becerisi sayesinde çevresine egemen olmaya başlamıştır. Bir yandan yaşam standardı yükselirken öte yandan ise doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanılması sonucunda çevre sorunları ve çevre kirlenmesi gibi uluslar arası boyutlara ulaşan kavramların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Sever ve Samancı, 2002;156).

Özey (2004)'e göre dünya, hiçbir zaman kendi kendine sorun çıkarmaz. Doğal çevre ile ilgili sorunlar dâhil tüm sorunlar, üzerinde yaşayan insanlar tarafından ortaya çıkarılmaktadır. Eğer dünya üzerinde

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

insanlar olmasaydı, dünya sorunları diye bir şey olmayacaktı. Gerçi insansız bir dünya, hiçbir şey ifade etmez. İnsansız bir dünya düşünülemez. Dünyayı anlamlı ve önemli kılan, üzerinde bütün canlıların en üstünü olan insanın yaşamasıdır (Özey, 2004). Güney (2002: 4) ise *insanın, biyosferde diğer sıradan canlılardan biri olduğunu, insan olmasa da dünyanın yaşamaya devam edeceğini; fakat yok edilmiş bir dünyada insanın yaşamayacağını* belirtmektedir. Bundan dolayı insanoğlu üzerinde yaşadığı doğal çevreye karşı gereken hassasiyeti göstermelidir. Çünkü çevre sorunları her geçen gün giderek artmakta ve doğal denge bozulmaktadır.

İnsanoğlu, refah seviyesini yükseltmek için, gelişen teknolojiyi de kullanarak yaşadığı çevre ile sürekli mücadele etmekte ve çevreyi değiştirmektedir. İnsanlığın geleceğini her geçen saniye daha güçlü tehdit eden çevre sorunları da, bu mücadelenin ve değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Çevrede meydana gelen değişiklikler olumsuz ve bozucu özellikte ise, bunlar çevre sorunları olarak değerlendirilmektedir (Alım, 2006: 600). Bütün canlılar için önemli olan çevre, sanayinin dünyada hızla gelişmesine paralel olarak, ham madde ihtiyacının karşılanması için doğal kaynakların tüketilmeye başlanması, üretim atıklarının hızla artması ve insanların bilinçsizce doğaya zarar vermesi sonucunda hızla kirletilmeye, tahrip edilmeye kısacası yok edilmeye başlanmıştır. Günümüze gelindiğinde ise çevre sorunları ciddi problemler doğurmaya başlamış ve tüm canlı yaşamı için tehlikeli bir hal almıştır (Seçgin, Yalvaç ve Çetin, 2007: 391). Güney (2002: 4)'e göre insanoğlu, dünyada 1.5 milyon yıl önce yaşamaya başlamıştır. Oysa, yerküre 5.5 milyar yaşındadır. Son 1.5 milyon içinde insanoğlu doğayı büyük ölçüde zorlamış, kaynakları aşırı ölçüde değiştirmiş, kaynakları aşırı ölçüde tüketmiş ve günümüzün en önemli sorunu olan ortam kirlenmesine yol açmıştır (Güney, 2002:4). İlerleyen yıllarda çevre sorunlarının daha ciddi boyutlara ulaşmasından endişe duyulmaktadır. Bu sebeple çevre sorunlarının yıkıcı etkilerini bertaraf etmek amacıyla ulusal ve uluslar arası kuruluşlar çeşitli önlemler almaktadırlar. Çevrenin korunması konusunda sivil toplum örgütleri kurulmakta, toplantılar düzenlenmekte, ulusal ve uluslar arası düzeyde kararlar alınmakta, yasalar çıkarılmakta, eğitici çalışmalar yapılmaktadır. Alınan önlemlerin yeterli düzeye ulaşabilmesi ve etkili sonuçlar vermesi açısından ise çevre eğitiminin önemi göz ardı edilmemelidir.

Bugün çevre problemleri sadece teknoloji veya yasalarla çözülebilecek bir problem değildir. Alışkanlıklarımızın veya bireysel davranışlarımızın değişmesi ile mümkündür (Kahyaoğlu, Daban ve Yangın, 2008: 45). Avrupa Birliği başta olmak üzere birçok topluluk, çeşitli kıyamet senaryolarının üretildiği günümüzde, insanlığın daha sağlıklı çevrelerde yaşayabilmeleri için birtakım projeler ortaya koymakta ve önlemler almaya çalışmaktadır. Yapılan çalışmalar için ayrılan bütçeler astronomik rakamlar olmakla beraber, yapılanların başarılı olması için bireysel olarak insana büyük görevler düşmektedir. Öncelikle insana, çok küçük yaşlardan başlayarak, çevre bilinci kazandırılmalı ve sorumlu bireyler haline getirilmelidirler. Bu da, ancak etkili ve verimli bir eğitim, özellikle çevre eğitimi ile sağlanabilir (Alım, 2006: 600).

Çevre eğitimi ilk olarak ailede başlayıp, daha sonra okul öncesi eğitimiyle devam eden ve bütün hayat boyu süren bir süreçtir. Çevre eğitiminde en önemli yapılanma ise şüphesiz ki ilköğretim yıllarında gerçekleşmektedir (Seçgin, Yalvaç ve Çetin, 2012: 391). Çevre eğitimi toplumun her kesimini kapsayan bir eğitim olmakla birlikte, genç nesil çevre eğitiminin en önemli hedef kitlesi durumundadır. Çünkü genç nesil, bugünkü çevre sorunlarının sorumluları olmamakla birlikte, bu çevre sorunlarından en çok etkilenecek ve bu nedenle de bu konuda en fazla bilgi, bilinç ve duyarlılık kazandırılması gereken kesimdir (Erol ve Gezer, 2006: 76). Çevre duyarlılığı yüksek, ekolojik bilgisi yeterli, teorik ve uygulamalı çevresel çalışmaları başarıyla yürütebilecek bilgi ve deneyime sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi, çevre eğitiminin gelişmesi ve amaçladığı hedeflere ulaşması açısından büyük önem taşımaktadır (Kahyaoğlu, Daban ve Yangın, 2008: 44).

Ülkemizde de artan çevre sorunlarına karşı bir takım yasal düzenlemeler yapılmış ve çevrenin korunması bir vatandaşlık görevi olarak kabul edilmiştir. Çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi yeterli bir çevre bilincinin kazandırılması ile mümkündür. Bu da okullarımızda verilecek eğitim sayesinde olacaktır. Yasal düzenlemeler yapılmasına ve okullarda çeşitli öğretim programlarında yer verilmesine karşın çevreye karşı duyarlı bireylerin yetiştirilmesinde sorunların devam ettiği görülmektedir (Aslan, Sağır ve Cansaran, 2008: 285). Alım (2006: 613) yaptığı çalışmasında; 2004 yılında hazırlanan İlköğretim öğretim programlarındaki çevre içerikli konuların yeterli

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

olduğu ve özellikle Hayat Bilgisi ile Fen ve Teknoloji derslerinde yoğunlaştığı belirtmektedir. Ancak, öğretim sürecindeki diğer faktörlerin öneminin unutulmamasını, çevre eğitiminin amacına ulaşmasını öğretim sürecinin diğer değişkenlerinin belirleyeceğini, örneğin, ebeveynler ve öğretmenlerde çevre bilinci sağlanmadıkça, çevre eğitiminde başarı sağlanmasının mümkün olmayacağını ifade etmektedir (Alım, 2006: 613).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bilindiği üzere İlköğretim programlarının önemli konularından birini oluşturan çevre eğitiminin önemi giderek artmaktadır. Çevre eğitiminin temel amacı doğayı ve doğal kaynakları korumaktır. Bu eğitimin temelini ise aileler ile birlikte sınıf öğretmenleri atmaktadır. Eğitimin her kademesinde olduğu gibi ilköğretimde de çevreye karşı duyarlı ve olumlu tutuma sahip bireyler yetiştirilmesi amaçlanmalıdır. Bu amaca, çevre eğitimine önem veren ve bu konuda yeterli donanıma sahip öğretmenlerle ulaşılabilir. Çevre eğitiminin ilköğretimin ilk kademesinde etkili ve nitelikli bir biçimde verilmesi için sınıf öğretmenlerinin çevre eğitimi konusunda iyi yetişmiş olmaları gerekmektedir. Birkaç yıl sonra ilköğretim öğrencilerini yetiştirecek olan sınıf öğretmeni adaylarının nasıl bir çevre eğitimi verebileceklerini görmek için de öncelikli olarak çevresel tutumlarının belirlenmesinde yarar vardır. O nedenle bu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının çevresel tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenerek ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

1. Sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyetlere göre çevreye yönelik tutumları arasında farklılık bulunmakta mıdır?
2. Öğretmen adaylarının öğrenim türüne (I. ve II. Öğretim) göre çevreye yönelik tutum arasında farklılık bulunmakta mıdır?
3. Öğretmen adaylarının sınıf düzeylerine göre çevreye yönelik tutum arasında farklılık bulunmakta mıdır?
4. Öğretmen adaylarının çevre eğitimi dersi alıp almama durumlarına çevreye yönelik tutum arasında farklılık bulunmakta mıdır?

YÖNTEM

Çalışmada, betimsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Kaptan (1998: 60)'a göre betimsel araştırma; olayların, objelerin, varlıkların,

kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır.

Çalışma Grubu

Giresun Üniversitesi ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören 1 ve 2. sınıf öğrencileri bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Tablo 1’de çalışma grubuna ait kişisel bilgiler yer almaktadır. Araştırmaya Giresun Üniversitesi’nden 145 ve Niğde Üniversitesi’nden 328 olmak üzere toplam 473 sınıf öğretmeni adayı katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 75,3’ünü kızlar, % 24,7’sini ise erkekler oluşturmaktadır. 1. sınıfta öğrenim görenlerin sayısı 238 iken 2. sınıftakiler 235’dir. Çalışmaya katılan öğrencilerin 248’i birinci öğretimde, 225’i ise ikinci öğretimde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin % 54,1’i çevre eğitimi dersini aldığını, % 45,9’u ise çevre eğitimi dersini almadığını ifade etmektedir.

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Çeşitli Bilgiler

Kişisel Bilgiler		N	%
Üniversite	Giresun	145	30,7
	Niğde	328	69,3
	Toplam	473	100,0
Cinsiyet	Kız	356	75,3
	Erkek	117	24,7
	Toplam	473	100,0
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	238	50,3
	2.Sınıf	235	49,7
	Toplam	473	100,0
Öğrenim Türü	Birinci Öğretim	248	52,4
	İkinci Öğretim	225	47,6
	Toplam	473	100,0
Çevre Eğitimi Dersi Alma Durumu	Dersi Alanlar	256	54,1
	Dersi Almayanlar	217	45,9
	Toplam	473	100,0

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak *Yeni Çevresel Paradigma Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek, Dunlap ve Van Liere (2000) tarafından

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

geliştirilmiştir. Söz konusu ölçeğin ülkemizde geçerlik ve güvenilirlik çalışması Furman (1998), Işıldar (2008) ile Alınışık ve Koç (2009) gibi araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kişisel bilgilere (cinsiyet, sınıf, öğrenim türü, çevre eğitimi dersi alma durumu) ilişkin sorulara, ikinci bölümde ise çevresel tutum düzeylerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Çevresel tutuma ilişkin sorular doğa merkezli ve insan merkezli yaklaşımları ölçmeye imkân sağlamaktadır. Ölçekte çevresel tutumla ilgili toplam 15 soru yer almaktadır. Bu sorular beşli likert tipindedir. Ölçek yoluyla elde edilen veriler SPSS 15.0 (Statistical Program for Social Sciences) paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin analizinde bağımsız gruplarda t-testi ve tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırma ile sınıf öğretmeni adaylarının; doğa merkezli yaklaşım ve insan merkezli yaklaşım düzeyleri tespit edilmiş ve ölçekte yer alan sorular iki kategoride sınıflandırılarak ayrı tablolar halinde sunulmuştur. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının doğa merkezli yaklaşımlarını ölçen sorulara ait istatistikî bilgilere Tablo 2’de, insan merkezli yaklaşıma ait bilgilere ise Tablo 3’te yer verilmiştir. Tablo 2 ve 3’ten de anlaşıldığı üzere doğa merkezli yaklaşımı ölçen soruların ortalaması yüksek, insan merkezli yaklaşımı ölçen soruların ortalaması genel itibarıyla düşük çıkmıştır. Işıldar (2008) ölçekten alınan yüksek değerler doğa merkezli yaklaşımları ölçen soru grubunda, çevre bilincinin arttığını; insan-merkezci yaklaşımları ölçen sorularda ise, çevre bilincinin tam oluşmadığını göstermektedir.

Tablo 2. Doğa Merkezli Maddelere İlişkin Bilgiler

Çevresel Tutum Maddeleri (Doğa Merkezli Yaklaşım)	Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	\bar{X}
Nüfus dünyanın taşıma kapasitesinin üstünde bir hızla artmaktadır.	31,1	51,0	10,8	5,3	1,9	4,04
İnsanoğlunun doğaya müdahalesi genellikle felaketlerle sonuçlanır.	28,3	49,0	9,3	12,1	1,3	3,91
İnsanlar doğayı ve doğal kaynakları aşırı kullanmakta ve tüketmektedirler.	52,6	38,9	6,1	1,3	1,1	4,40

Hayvanlar ve bitkiler de en az insanlar kadar yaşama hakkına sahiptirler.	71,7	21,1	3,8	2,3	1,1	4,60
İnsanoğlu zekâ gibi çok özel yeteneklere sahip olsa da yine de doğa kanunlarına tabiidir.	38,3	46,7	9,3	4,0	1,7	4,15
Dünya sınırlı kaynakları ve yaşam alanı olan bir uzay gemisine benzetilebilir.	19,9	42,5	19,5	14,2	4,0	3,60
Doğanın çok çabuk bozulabilecek kadar çok hassas bir dengesi vardır.	32,8	44,6	10,8	9,7	2,1	3,96
Bugünkü tüketim alışkanlıkları değiştirilmezse ileride çok büyük çevre problemleri ile karşı karşıya gelinecektir.	61,3	28,3	6,1	2,3	1,9	4,44

Tablo 3. İnsan Merkezli Maddelere İlişkin Bilgiler

Çevresel Tutum Maddeleri (İnsan Merkezli Yaklaşım)	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	X
İnsanlar kendi istek ve arzuları doğrultusunda doğayı değiştirme hakkına sahiptirler.	8,5	18,2	9,5	24,7	39,1	2,32
İnsanoğlu akli ve yaratıcılığı sayesinde, her durumda dünyayı yaşanabilir kılacaktır.	20,5	39,7	12,5	20,9	6,3	3,47
Doğanın modern endüstrileşmiş toplumların tüm negatif etkilerini bertaraf edecek kadar güçlü bir dengesi vardır.	13,5	34,5	22,6	23,0	6,3	3,25
Ekolojik kriz denilen olay çok fazla abartılmaktadır.	4,7	15,4	25,6	36,6	17,8	2,52
İnsanoğlu doğaya hükmetme hakkına sahiptir.	5,7	22,6	10,8	34,2	26,6	2,46
İnsan düşünce gücü ve zekâsı sayesinde doğanın tüm inceliklerini öğrenecek ve onu istediği gibi kontrol altına alacaktır.	13,3	33,0	14,0	27,7	12,1	3,07
Aslında doğru kullanmayı ve geliştirmeyi bildiğimiz takdirde dünyadaki doğal kaynaklar sınırsızdır.	35,7	35,5	11,0	12,1	5,7	3,84

Doğa Merkezli maddelerin ortalaması: 4,14,
İnsan Merkezli maddelerin ortalaması: 2,99

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Tablo 4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevresel Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılığı

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Doğa Merkezli Yaklaşım	Kız	356	4,15	,48	471	1,025	,306
	Erkek	117	4,09	,60			
İnsan Merkezli Yaklaşım	Kız	356	2,99	,66	471	,229	,819
	Erkek	117	2,98	,85			

Tablo 4'te görüldüğü üzere yapılan t testi sonuçlarına göre öğretmen adaylarının cinsiyetleri ile doğa merkezli ($t=1,025$ $p>,05$) ve insan merkezli çevresel yaklaşımları ($t=,229$ $p>0,05$) arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının çevresel tutumları üzerinde cinsiyetlerinin belirleyici bir rolünün olmadığı söylenebilir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevresel Tutumlarının Çevre Eğitimi Dersini Alma Durumlarına Göre Farklılığı

Boyutlar	Çevre Eğitimi Dersini Alma Durumları	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Doğa Merkezli Yaklaşım	Dersi Alanlar	256	4,11	,52	471	-1,241	,215
	Dersi Almayanlar	217	4,17	,51			
İnsan Merkezli Yaklaşım	Dersi Alanlar	256	3,08	,74	471	3,166	,002
	Dersi Almayanlar	217	2,88	,66			

Tablo 5 incelendiğinde, sınıf öğretmeni adaylarının Çevre Eğitimi dersini alma durumları ile doğa merkezli çevresel tutumları ($t=-1,241$ $p>,05$) arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Çevre Eğitimi dersini alma durumları ile insan merkezli çevresel tutumları ($t=3,166$ $p<,05$) arasındaki fark ise dersi alanlar lehine anlamlı bulunmuştur. Fakat insan merkezli yaklaşım boyutunda yer alan maddeler, çevre bilincinin tam oluşmadığını gösteren maddelerdir. Bu sebeple insan merkezli yaklaşımı ölçen sorularda düşük skor beklenmektedir. Tabloya baktığımızda ise insan merkezli yaklaşımın Çevre Eğitimi dersini alan öğrenci grubunda daha yüksek çıkması dikkate değer bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Aslında Çevre Eğitimi dersini alan öğrenci ortalamasının daha düşük çıkması beklenirken dersi almayan öğrenciler

de daha düşük çıkmıştır. Bu bulgudan hareketle Sınıf Öğretmenliği Lisans programında yürütülen Çevre Eğitimi dersi müfredatının yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevresel Tutumlarının Öğretim Türüne Göre Farklılığı

Boyutlar	Öğretim Türü	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Doğa Merkezli Yaklaşım	Birinci Öğretim	248	4,16	,49	471	1,128	,260
	İkinci Öğretim	225	4,11	,55			
İnsan Merkezli Yaklaşım	Birinci Öğretim	248	3,02	,74	471	,974	,331
	İkinci Öğretim	225	2,96	,68			

Tablo 6’da görülen bağımsız gruplar t testi analizine göre, araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının doğa merkezli ve insan merkezli çevresel tutum düzeyleri kayıtlı oldukları öğretim biçimine göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($t=1,128$, $p>0,05$), ($t=,974$, $p>0,05$). Bu bulguya göre, hem birinci öğretimde hem de ikinci öğretimde öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının doğa ve insan merkezli çevresel tutum düzeylerinin birbirine çok yakın olduğu ve öğrenim görülen öğretim biçiminin (1.öğretim ve 2.öğretim) öğretmen adaylarının çevresel tutumları üzerinde önemli bir değişken olmadığı söylenebilir.

Tablo 7. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Çevresel Tutumlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılığı

Boyutlar	Sınıf Düzeyi	N	\bar{X}	S	sd	t	P
Doğa Merkezli Yaklaşım	1.sınıf	238	4,20	,46	471	2,515	,012
	2.sınıf	235	4,08	,56			
İnsan Merkezli Yaklaşım	1.sınıf	238	2,90	,65	471	-2,667	,008
	2.sınıf	235	3,08	,76			

Tablo 7 incelendiğinde, sınıf öğretmeni adaylarının sınıf düzeyleri (1.sınıf ve 2.sınıf) ile doğa merkezli çevresel tutumları ($t=2,515$ $p<,05$) arasında anlamlı bir fark 1.sınıflar lehinedir. Sınıf düzeyleri ile insan

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

merkezli çevresel tutumları ($t=-2,667$ $p<,05$) arasındaki fark ise 2.sınıflar lehine anlamlı bulunmuştur. Yukarıda da ifade edildiği üzere insan merkezli yaklaşımı ölçen sorular, çevre bilincinin tam oluşmadığını göstermekte olup 2.sınıfta öğrenim gören öğrencilerin insan merkezli yaklaşım düzeyleri 1.sınıflara göre daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, Çevre Eğitimi dersini alan öğrencilerin insan merkezli yaklaşımlarının almayan öğrencilere göre daha yüksek oluşuyla benzerlik göstermektedir (Tablo 4). Bu durum Çevre Eğitimi dersinin her iki üniversitede de (Niğde ve Giresun) Sınıf Öğretmenliği Lisans programında 2.sınıfta yer almasıyla açıklanabilir. Öğrenciler Çevre Eğitimi dersini 2.sınıfın birinci döneminde almışlar ve bu çalışma ikinci dönemde yapılmıştır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde yaşanan çeşitli çevre sorunlarının artık sınır tanımaz bir hal alıp küresel boyutlara ulaşması bu konuda acil önlemler alınması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Çevre sorunlarını önlemede yapılacak tüm önlemler ve önlem alacak kurumlar arasında mutlak surette bir korelasyon sağlanmalıdır. Çevre sorunlarının oluşmadan önce önlemeye yönelik çalışmalar ancak verilecek çevre eğitimi ile gerçekleşecektir (Ek ve diğerleri, 2009). Bu çalışmada sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevresel tutumları çeşitli değişkenler açısından incelenmiş birtakım sonuçlara ulaşılmıştır:

Araştırmada, öğretmen adaylarının cinsiyetlerinin onların hem doğa merkezli hem de insan merkezli çevresel tutumları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur. Çevresel tutum konusunda yapılan birçok çalışmada daha farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin, Kahyaoğlu, Daban ve Yangın (2008) yaptıkları çalışmada ilköğretim öğretmen adaylarının çevresel tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılığın kızlar lehine olduğunu saptamıştır. Meydan ve Doğu (2008), Ek ve diğerleri (2009), Erol ve Gezer (2006) de anlamlı farklılığın kızlar lehine olduğunu ortaya koymuşlardır. Aydın (2010) ise coğrafya öğretmen adaylarının çevre sorunları ve çevre eğitimine yönelik duyarlılıklarını tespit etmek amacıyla yaptığı çalışmasında çevre sorunlarına yönelik görüşlerle cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını belirlemiştir. Işıldar (2008) Yeni çevresel Paradigma Ölçeğini kullandığı çalışmasında hem doğa merkezli hem de insan merkezli yaklaşım düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını

tespit etmiştir. Sam, Sam ve Öngen (2010) ise insan merkezli yaklaşım boyutu ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını; doğa merkezli boyutta ise kızlar lehine anlamlı bir farkın bulunduğunu ifade etmektedir.

Araştırmadan elde edilen bir başka sonuçta ise sınıf öğretmeni adaylarının Çevre Eğitimi dersini alma durumları ile doğa merkezli çevresel tutumları arasında anlamlı bir fark bulunamamış; Çevre Eğitimi dersini alma durumları ile insan merkezli çevresel tutumları arasındaki fark ise dersi alanlar lehine anlamlı bulunmuştur. Çevre Eğitimi dersini alan öğrencilerin insan merkezli çevresel tutum düzeylerinin dersi almayanlara göre daha düşük çıkması gerekirken yüksek çıkmıştır. Kahyaoğlu, Daban ve Yangın (2008) tarafından yapılan çalışmada ise ilköğretim öğretmen adaylarının çevresel tutumları ile çevre dersi alma durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Erol ve Gezer (2006)'in yaptıkları çalışmada da coğrafya öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin görüşleri ve çevre sorunları duyarlılıkları ile çevre dersini alan durumları arasında anlamlı farklılık saptanamamıştır. Ek ve diğerleri (2009) ise çevresel tutum ile çevre dersini alma durumları arasındaki anlamlı farklılığın dersi alanlar lehine olduğunu tespit etmişlerdir.

Çalışmada, sınıf düzeyinin (1.sınıf ve 2.sınıf) öğrencilerin hem doğa merkezli hem de insan merkezli çevresel tutumları üzerinde etkili olduğu ve farklılığın doğa merkezli yaklaşımda 1.sınıflar; insan merkezli yaklaşımda ise 2.sınıflar lehine anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adayları Çevre Eğitimi dersini 2.sınıfın birinci döneminde almalarına rağmen çevreye 1.sınıflara göre daha insan merkezli bakmaktadırlar. Bu durumda 2.sınıf öğrencilerinin çevre bilincinin 1.sınıflara göre daha düşük olduğu söylenebilir. Işıldar (2009) doğa merkezli tutumlarda 4.sınıflar lehine anlamlı farklılığın olduğunu; insan merkezli tutumlarda ise herhangi bir farklılığın tespit edilemediğini belirtmiştir. Ek ve diğerleri (2009) üniversitede öğrenim gören öğrencilerin çevresel tutumları ile sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyerek son sınıf öğrencilerinin toplam ortalamalarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Aydın (2010), Sam, Sam ve Öngen (2010) ise yaptıkları çalışmalarda sınıf düzeyinin çevresel tutum üzerinde etkili olmadığını tespit etmişlerdir.

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının doğa merkezli ve insan merkezli çevresel tutum düzeylerinin kayıtlı oldukları öğretim türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sebeple, hem birinci öğretimde hem de ikinci öğretimde öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının doğa ve insan merkezli çevresel tutum düzeylerinin birbirine çok yakın olduğu söylenebilir.

Ölçek maddelerinin ortalamalarından anlaşılacağı üzere, araştırmaya katılanlar arasında doğa merkezli yaklaşımın daha yaygın olduğu görülmektedir. Benzer sonuca Alınacak ve Koç (2009) tarafından da ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular ve sonuçlardan hareketle şu öneriler getirilebilir:

Sınıf öğretmenliği lisans programında etkili bir çevre eğitimi verilmeli, ezberden daha ziyade öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine imkân sağlayacak eğitim ortamları düzenlenmeli ve çevre bilinci kazandıracak etkinliklere yer verilmelidir.

İleride öğretmen olacak öğretmen adaylarına yönelik verilecek çevre eğitimi dersi uygulamalı olmalı ve Çevre eğitimi dersi müfredatı bu husus dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Öğretmen adaylarının doğa merkezli çevresel yaklaşımlarını geliştirecek eğitim ve öğretim faaliyetlerine yer verilmelidir.

Çevre eğitimine erken yaşlarda başlanarak okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar eğitimin her kademesinde ders programlarında yer verilmeli ve disiplinler arası bir yaklaşımla yürütülmelidir.

Öğretim programlarında çevre eğitimi konuları aşamalı bir şekilde verilmeli ve öğrencilerin gelişim düzeyleri mutlaka dikkate alınmalıdır.

Çevre eğitimi alanında lisansüstü eğitim programları açılmalı ve bu alanda akademisyenlerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

Çevre eğitimi konusunda akademik çalışmalara destek verilmeli ve bu alanda yapılan çalışmalar proje desteği veren kuruluşlar tarafından desteklenmelidir.

Çevre ile ilgili çeşitli sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak çevre konusunda daha bilinçli bireylerin yetiştirilmesine yönelik etkinlikler düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Alım, M. (2006). Avrupa birliği üyelik sürecinde Türkiye’de çevre ve ilköğretimde çevre eğitimi, *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 599–616.
- Alnıaçık, Ü., ve Koç, F. (2009). Yeni çevresel paradigma ölçeği ile üniversite öğrencilerinin çevreye yönelik tutumlarının değerlendirilmesi, Bölgesel Kalkınma Kongresi, Balıkesir Üniversitesi Burhaniye MYO, 14-16 Kasım 2009, Balıkesir.
- http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/umit.alniacik/bildiri/umit.alniacik_31.05.2010_14.00.38bildiri.pdf
- Aslan, O., Uluçınar Sağır, Ş., ve Cansaran, A. (2008). Çevre tutum ölçeği uyarlanması ve ilköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarının belirlenmesi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 283 -295.
- Aydın, F. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının çevre sorunları ve çevre eğitimi hakkındaki görüşleri (Gazi Üniversitesi Örneği). *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(3), 818-839.
- Dunlap, R. E., Van Liere, K. D., Mertig, A. G. ve Jones, R. E. (2000). Measuring endorsement of the new ecological paradigm: A revised NEP scale. *Journal of Social Issues*, 56, 425-442.
- Ek, H. N., Kılıç, N., Ögdüm, P., Düzgün, G., ve Şeker, S. (2009). Adnan Menderes Üniversitesinin farklı akademik alanlarında öğrenim gören ilk ve son sınıf öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik tutumları ve duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 125-136.
- Erol, G. H., ve Gezer, K. (2006). Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının çevreye ve çevre sorunlarına yönelik tutumları. *International*

SINIF ÖĞRETMENİ ADAYLARININ ÇEVRESEL TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Journal of Environmental and Science Education, 1(1), 65 – 77.

- Furman, A. (1998). A note on environmental concern in a developing country. Results from an İstanbul survey. *Environment & Behavior, 30*, 520-534.
- Güney, E. (2002). *Genel çevre kirlenmesi*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Işıldar, G. (2008). Meslek yüksek okulları boyutunda çevre eğitiminin çevreci yaklaşımlar ve davranışlar üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4)*, 759-778.
- Kahyaoğlu, M., Daban, Ş., ve Yangın, S. (2008). İlköğretim öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumları. *D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*, 42-52.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara: Tekışık Ofset.
- Meydan, A., ve Doğu, S. (2008). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin çevre sorunları hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 26*, 267-277.
- Özey, R. (2004). *Günümüz Dünya Sorunları*, İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Sam N., Sam R., ve Öngen B. K. (2010), Üniversite öğrencilerinin çevresel tutumlarının yeni çevresel paradigma ve benlik saygısı ölçeği ile Seçgin, F., Yalvaç, G., ve Çetin, T. (2007). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin karikatürler aracılığıyla çevre sorunlarına ilişkin algıları. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 391-398.
- Sever, R., ve Samancı, O. (2002). İlköğretimde çevre eğitimi, *Doğu Coğrafya Dergisi, 7*, 153-165.